

**ONA TILI TA'LIMIDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVGA QO'YILADIGAN TALABLAR: TILNI BILISH
VA MULOQOT KO'NIKMALARINI OSHIRISH**

Nafisa Xusanova Burxanovna

Ko'kdala tumani 58-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Ona tili va adabiyot fan o'qituvchisi

93 890 36 60

Annotatsiya:

Ona tili ta'limi insonlar o'rtasida tilni bilish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Kommunikativ yondashuv ona tillarini o'qitishning samarali pedagogik asosi sifatida paydo bo'ldi, mazmunli o'zaro ta'sir va tildan haqiqiy foydalanishni ta'kidlaydi. Ushbu maqola ona tili ta'limida kommunikativ yondashuv talablarini o'rganib, uning tilni o'zlashtirishni kuchaytirish, madaniy o'ziga xoslikni targ'ib qilish va samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini yoritadi. Maqolada, shuningdek, ona tili ta'limida kommunikativ yondashuvni amalga oshirishning amaliy oqibatlari va strategiyalari muhokama qilinadi.

Kirish

Ona tili ta'limi deganda odamlar tug'ilishdan yoki erta bolalikdan gapiradigan tilni o'rgatish va o'rganish tushuniladi. U til ko'nikmalarini rivojlantirish, madaniy tushunish va shaxsiyatni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Kommunikativ kompetentsiya tamoyillariga asoslangan kommunikativ yondashuv tildan haqiqiy kontekstlarda foydalanishga urg'u beradi, samarali muloqot va mazmunli o'zaro ta'sirga yordam beradi. Ushbu maqola ona tili ta'limida kommunikativ yondashuv talablari va uning tilni bilish va muloqot ko'nikmalariga ta'sirini yoritishga qaratilgan.

«Ona tili va adabiyot» darslariga noan'anaviy darslarni olib kirish va uni ta'lim mazmuniga singdirish, dars o'tishning yangi-yangi usullarini topish Davlat ta'lim standartlari talablarini bajarishga zamin yaratadi. Inson shaxsini har tomonlama kamol toptirish, o'sib kelayotgan yosh avlodda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini uyg'otishda, milliy tilga, o'z xalqining an'analariga iftixor hissini kamol toptirishda «Ona tili va adabiyot» darslarining o'rni beqiyosdir. Shuningdek, hozirgi davrda XXI asr pedagogidan nafaqat nazariy bilim balki shu bor bilimni o'quvchilar ongiga samaraliroq usullar orqali yetkazish, berilgan bilimning oson, puxta va tez o'zlashtirilishiga zamin yaratish, o'quvchilar ongida mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va ravonlikni shakllantirish ham talab etilmoqda. Albatta bunday vazifalar innovatsion texnologiyalar, turli xil interaktiv o'yinlar orqali amalga oshiriladi. Demak, endi o'qituvchidan an'anaviy darsdan noan'anaviy darsga o'tish talab etiladi: Noan'anaviy darsning asosiy yo'nalishlari:

- a) O'quvchilarga mustaqil fikr yuritishni o'rgatish;
- b) O'quvchi fikrini bir nuqtaga jamlash;
- c) O'quvchilarda fan asoslari, yutuqlari to'g'risida aniq tushuncha hosil qilish;
- d) Olgan bilimlarini amaliyotda qo'llash va boshqalarga o'rgatish va hokazo.

Yana bir e'tiborga olinishi lozim bolgan jihat bu ona tili va adabiyot darslari davomida computer texnologiyalardan foydalanishdir. Buning uchun birinchi navbatda o'qituvchi sinfxonani kerakli jihozlar bilan ta'minlanishini tashkil etishi, so'ngra mavzuga doir taqdimotlar, videolar, qisqa filmlar, rasmlar va ijod namunalarini yaratishi yoki internet saytlaridan sifatli larini tanlab yuklab olishi lozim. Buning

asosiy sababi, ular o'quvchilarning ijodkorligini va dunyoqarashini kengaytirishga, visual o'rganishni rivojlantirishga va albatta o'quv jarayonining qiziqarliroq va sifatliroq tashkil etilishiga yordam beradi.¹ Kommunikativ yondashuv faqat grammatika va lug'atga e'tibor berishdan ko'ra, muloqot uchun tildan foydalanishga urg'u beradi. U kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishga yordam beradigan haqiqiy va mazmunli tildan foydalanish muhimligini tan oladi. Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari o'quvchiga yo'naltirilganlik, vazifaga asoslangan ta'lim, mazmunli o'zaro ta'sir va til ko'nikmalarini birlashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuvni qo'llash orqali ona tili ta'limi tilni o'zlashtirish, madaniy tushunish va samarali muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ona tili ta'limida kommunikativ yondashuv o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarda qatnashish va tildan asl foydalanish imkoniyatini beradi. Talabalar maqsadli tildan foydalangan holda o'z fikrlari, qarashlari va his-tuyg'ularini ifoda etishga rag'batlantiriladi. Tilning turli funktsiyalari va kontekstlariga ta'sir qilish orqali o'quvchilar lingvistik va pragmatik kompetentsiyani rivojlantiradilar, samarali muloqot qilish uchun zarur bo'lgan lug'at, grammatika va nutq ko'nikmalarini egallaydilar. Ona tili ta'limi madaniy o'ziga xoslik va meros bilan chambarchas bog'liq. Kommunikativ yondashuv til o'rganishda madaniy elementlarni birlashtirish muhimligini tan oladi. Bu o'quvchilarni ona tili orqali o'zlarining madaniy merosi, an'analari va qadriyatlarini o'rganish va tushunishga undaydi. Til darslariga madaniy jihatlarni kiritish orqali ona tili ta'limi nafaqat tilni bilish darajasini oshiradi, balki o'z madaniy o'ziga xosligidan faxrlanish va qadrlash tuyg'ularini ham tarbiyalaydi.

Samarali muloqot qobiliyatlarini tarbiyalash

Samarali muloqot qobiliyatlari bugungi o'zaro bog'liq va xilma-xil dunyoda juda muhimdir. Kommunikativ yondashuv tinglash, gapirish, o'qish va yozishni o'z ichiga olgan retseptiv va ishlab chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Rolli o'yinlar, munozaralar va taqdimotlar kabi interfaol tadbirlar orqali o'quvchilar maqsadli tildagi ma'noni tushunish, ifodalash va muzokaralar olib borish qobiliyatlarini yaxshilaydilar. Bundan tashqari, kommunikativ yondashuv samarali muloqot uchun zarur bo'lgan tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ona tili ta'limida kommunikativ yondashuvni amalga oshirish puxta rejalashtirish va mulohaza yuritishni talab qiladi. O'qituvchilar mazmunli o'zaro ta'sirga yordam beradigan va haqiqiy tildan foydalanishni aks ettiradigan vazifalar va tadbirlarni ishlab chiqishlari kerak. Audiovizual materiallar va texnologiyalar kabi multimediya resurslarini o'z ichiga olish ishtirokni kuchaytirishi va turli xil til kontekstlariga ta'sir qilishi mumkin. Birgalikda o'rganish, guruhda ishlash va loyihaga asoslangan faoliyat o'quvchilar o'rtasida muloqot va hamkorlikni rivojlantiradi.

Sizning ta'lim tizimingizda kommunikativ yondashuvning o'rnatilishi va rivojlanishi juda muhimdir. Bu, o'quvchilarga o'zlarini o'rganish, fikrlash, muloqot qilish va muammo yechish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Kommunikativ yondashuvni amalga oshirish uchun, o'qituvchilar quyidagi vazifalar va tadbirlarni amalga oshirishi mumkin:

1. Retseptiv va ishlab chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirish: O'quvchilar o'qish, tinglash, gapirish va yozish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun matnlar, audiovizual materiallar, videolar va boshqa multimediya resurslardan foydalanishlari kerak. Bu ularda talabalar o'zlarini tushunish, ma'noni aniqlash va ta'limiy muzokaralar yaratish imkoniyatiga ega bo'ladi.
2. Interfaol tadbirlar: Rolli o'yinlar, munozaralar, taqdimotlar va boshqalar kabi interfaol tadbirlar o'quvchilar o'rtasidagi muloqot va hamkorlikni oshirishda juda samarali bo'ladi. Bu tadbirlar orqali

¹ "Talqin va tadqiqotlar" ilmiy-uslubiy jurnali 156-bet

o'quvchilar maqsadli tildagi ma'noni tushunish, fikrlash va ifodalash qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin.

3. Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish: Kommunikativ yondashuv o'quvchilar uchun tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, o'quvchilarni o'z fikrlarini ifoda qilish, savollar berish va muammolarni yechishga imkoniyat beradi.

4. Mazmunli o'zaro ta'sir: O'qituvchilar o'quvchilarga mazmunli va ma'naviyatli materiallar orqali o'zaro ta'sir ko'rsatishlari kerak. Audiovizual materiallar, texnologiyalar va boshqa multimediya resurslardan foydalanish o'quvchilarni qiziqtirish va ularga turli til kontekstlarida ta'sir qilishga yordam beradi.

5. Guruhda ishlash va loyihaga asoslangan faoliyat: O'quvchilar guruhda ishlash, hamkorlik qilish va loyihaga asoslangan faoliyatlar orqali kommunikativ yondashuvni rivojlantirishlari mumkin. Bu ularda o'quvchilar o'rtasida aktif muloqot va hamkorlikni rivojlantirish uchun imkon yaratiladi.

Kommunikativ yondashuvning o'rgatilishi va rivojlanishi uchun bu usullar o'quvchilarga muloqot, tafakkur va hamkorlikni oshirish imkonini beradi. Bu esa ularning turli sohalarda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur qobiliyatlar hisoblanadi.

Xulosa

Kommunikativ yondashuv ona tilini o'rganish uchun qimmatli asosni taklif qiladi, tilni o'zlashtirish, madaniy tushunish va samarali muloqot qobiliyatlarini osonlashtiradi. Haqiqiy tildan foydalanish va mazmunli o'zaro ta'sirga urg'u berish orqali ona tilini o'qitish odamlarga o'z ona tilida ishonchli va malakali muloqot qilish imkoniyatini beradi. Ona tili ta'limida kommunikativ yondashuvni tatbiq etish o'qituvchilardan, o'quv dasturlarini ishlab chiquvchilardan va siyosatchilardan o'quvchilarga boyituvchi va madaniy ta'lim tajribasini taqdim etish uchun fidoyi sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zamonaviy o'zbek tili: Morfologiya/ Mualliflar jamoasi. Mas'ul muharrirlar H.G'.Ne'matov, R.R.Sayfullayeva. -T.:Mumtoz so'z, 2008. -468 b.
2. Karimova V. Ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy amaliyot. Toshkent, 1989
3. Karnegi D. Muomala sirlari. Toshkent, «Navro'z», 1992.
4. Ключев Е.В. Речевая коммуникация. М.: ПРИОР, 1998.
5. Кнапп М.Л. Невербальные коммуникации. М.: ПРИОР. 2000 6. Лабунская.В.А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание. —Феникс||. Ростов-на-Дону.1999.